

TIP DE RIURER CATALÁ

ab un acte

per lo

CISNE DEL VENDRELL

Bonaventura Clota Güimera
(Cisne del Vendrell)
1853 El Vendrell. 17 Juliol 1881 El Vendrell

LOS GANXETS Y PELACANYAS:

PRIMER ENSATJ POÉTICH-JOCÓS

del

CISNE VENDRELLENSE.

Edició tan estereotípica com vullau

RENTADA Y CUSIDA PER

D. SANXO PARENT D' UN GANXO

CONDECORAT AB MES CREUS Y MEDALLAS QUE UN PELEGRÍ, QUASI MES AB ARTS Y CIENCIAS, MEMBRE DE UN CONSERVATORI DE PELLS DE ANGUILA Y ALTRES TÍTOLS QUE SI BE L' HONRAN, ESGARRIFAN PER SA FURIOSA PRONUNCIACIÓ.

JH.R.X

nº 6776

Jaume Pell i Tovè

Tirada de no se quants exemplars.

TARRAGONA.

Imprenta dels Srs. Puigrubí y Arís.

1866.

Los que desitjen alguns exemplars podrán dirigirse á
D. Eduardo García,
llibrería, Tarragona, carrer major.

REPERTORI DELS PERSONATJES QUE FAN tutte le chose.

PERSONATJES com il faut.

D. MARIANO SEBA *pelacanyas de 19 anys, barbibermell, capirrosench, molt elegant.*
D. PAU DE LAS GROGAS *cosí d' en Mariano, barbinegrós, capicastany, poch elegant.*
D. CUAN CLATELL *barbillamut, cap de panolla, mitg elegant.*

PERSONATJES REGULARS.

SOFIA *ganxeta, cariguapeta, alta y grasseta, y cap de ensenalls.*
GANXET *molt poétich, ab son color d' étich, vestit elegant,.... promés d' en Sofia.*
PARE *d' en Sofia, vestit ab jech y vell barret alt, patillas crespadas y botas pintadas.*

PERSONATJES IRREGULARS.

GUARDIA-CIVIL *molt geperut, bastant mostatxut, ab trajo de gala, sent guardia del Banch.*
ROSA *criada, estantne molt grassa y tenintne gran trassa.... se enten pel servey*
SR. TOY *home molt vell, ganxet exaltat, catxutxa ab gran pala, jechnegrós, capipelat*
XICUELO *gitano de* PRIMO CARTEL-LO.

FILARMÓNICOS INVISIBLES

Un nen, lo nunci, lo poble, lo gaiter y tamboriner, lo fagoter, los cantors de la capella, los músichs, lo campaner y 'ls individuos dels morterets.

LOS GANXETS Y PELACANYAS.

TIP DE RIUREE CATALÁ AB UN ACTE.

La escena representa nn menjador; á la dreta hi haurá nn balcó, á la esquerra la porta de un quarto y al foro la entrada al escenari.

Tocant als mobles sen' pot fèr de mès y de menos; putx sols hi haigi una taula y sis cadiras, ja ni ha bastant per fèr tota la mágica que requereix esta pessa.

La escena passa lo dia de S. Pere en Reus.

ESCENA I.

La CRIADA *parant taula y l'* SR. TOY *fumant ab pipa y llegint lo diari de Reus.*

SR. TOY. (*Llegint*) EPIGRAMA.
A cert llauner tartamut
Preguntá nn estudiant:
Dient si en aquell instant
Li podria fè un ambut.
Quan respongué l' innocènt
Non, non, non, non, non, no puch.
Digué l' altre, cap de ruch,
Donchs n' has fèt ja mès de cent·
(*Ap.*) Anem veix qne l' catalá
Ja va en voga pel's diaris,
¡ Ay pobrets dels seus contraris

Com se quedarán! ¡ba, ba! *(Se sent un*
CRIADA. *(Anantsen á obrir.)* Qui há? *timbre.)*
NAN. M' fa venir la mama
Perque doni al Sr. Toy....
AVI. Qué diu? *(Anantsen pel' foro.)*
CRIADA. Ca, res, un programa.
AVI. *Bueno*, baja, bè, bè noy:
Mira, té dos quartos, tè.
¡Que vas á la professó
Vestit d' ángel?
NEN. *No xinyó.*
AVI. *Bueno, Bueno.* *(Despedintlo.)*
NEN. *Paxiu bè.*
(Se tornan á internar lo Avi y la Criada en lo escenari L' Avi porta un programa, que quant estigue desplegat, lo tape per complet.)
AVI. Es una cosa bèn rara
Lo que passa en est xiquet,
Tan sols mirantsel de cara
Tot lo mòn diu que es ganxet.
¿A véurer com va de festas? *(Desplega lo*
Juraria, y no sè res, *programa)*
Que serán tan grossas estas *(Se sent un*
Com las de París, ó mès. *timbre.)*
(Anant á obrir.) Qui há?
GUARDIA. *(Desde fora.)* Servidor. *(Ab patxorra.)*
AVI. Qui respon ab calma tanta?
CRIADA. Qui es?
GUARDIA. Digui sò un senyor de Reus.
AVI. De Reus?
CRIADA. Sí.
SR. TOY. Donchs *adelanta.*

ESCENA II.

Lo SR. TOY, CRIADA *y* GUARDIA.

AVI. *(Rient)* ¡Ola! Ola, *querido*, qué tal?

GUARDIA. Me ha dit lo senyor Anton.....
AVI. ¡Caratsus!, t' has fèt molt alt!
GUARDIA. Me fa riurer, l's anys hi son!
Sino que l' senyor Antonet
M' ha dit que l's vingue avisá.
AVI. Qué arribat?
GUARDIA. Si ab lo cotxet.
A la tarde ja vindrá.
AVI. Jau sab, quan vulla esta casa
Es sèva.
GUARDIA. Gracias, molt bè.
(Anantsen ab grans cumpliments.)
AVI. Expressions á la Tomasa
Y á tots.
GUARDIA. Gracias, passarho bè.
AVI. En quant á las neuas rossas
Fèr cocas per sant Joan,
Y pensarse festas grossas,
Ni París mos va l' devant:
Lo dia de la Ció
Ja n' vam fèrne gran festassa,
Y avuy no obslant y axó,
Ne farém una altra ¡massa!
(Se fica dins lo quarto.)

ESCENA III.

CRIADA, *y* GUARDIA *internantse al escenari.*

GUARDIA. Pst noya.
CRIADA. Qué vols Peret?
GUARDIA. Me estimas?
CRIADA. Si no t' arrimas.
GUARDIA. Com que son tan frets los climas.....
(Ab entent.) M' arrimo perque tinch fret.
CRIADA. Y ara? Que n' *harém de tanto?*
GUARDIA. Mira, te vull ser molt franch:
Jo so guardia del Banch,

Y en casarme no m' espanto.
Si fos cas que m' estimasses
O m' dexasses fer la cort,
Me pendria l' aconort
De fer tot quant tú ordenasses.
Ets mès viva que una rata,
Mès bona que l' bou ab arròs,
Y tens mès *salero* al teu cos...
Que l' mateix Peret de plata.

CRIADA. Sembla que m' has commogut,
Acostat, arrimat, Peret.

GUARDIA. Rosa, casemse? está fet?

CRIADA. Nó, nó, nó, nó; ets geperut,
Y despres, tens poca gracia.

GUARDIA. (*Mitg ploros.*) Vullau dona.....

CRIADA. (*Ab mofa.*) Ps y es clar,

GUARDIA. (*Ab tristor.*) Mès alta que l' campanar
Ha sigut y es ma desgracia;
Tot, tot, tot me vé á repel.
Y ab tú tampoch res no puch?

CRIADA. Sempre hi sentit que pel' ruch
Las abellas no fan mel.

GUARDIA. Me sembla que res desmereixo
Jo per tú.....

CRIADA. Si, es molt vritat.

GUARDIA. Pero. . . . en tot desgraciat:
Ay ¡quant en lo mòn pateixo!
Trobarás que ab jens d' orgull
Baix pujar desde xicot,
Y no sè per qué l' mòn tot
Me ficá lo dit al ull:
Los amichs, companys, parents,
Quasi tots de mi s' burlaban.
De boij y ximple m' tractaban,
Y encara no estaban contents:
Perque l's que eran mès grandots
Me pegaban, me ¡me pegaban!

Mentres que altres s' ho miraban
Tot tirantme mastagots.
Al morirse los mèus pares,
En testament van deixar
Cosas quel's lu van dictar
Los compares y comares;
Ne van fèrne tal desficı,
So pretest de sèr faltat,
Que m' robaren l' heretat
Y m' tancaren al hospici.
Al's quince anys baix tocá l' dos
D' aquella casa malehida,
Puix á passar millor vida
Me n' anaba al mar gojós,
Quan lo bram del gros onatje
Me cubrí de tal terror,
Que jelantse lo mèu cor,
Caiguí fret, falt de coratje;
Mès lo Dèu del cel volguè,
Antes nom robès la mar,
Me vingués á replegar
Un bon hom, un mariné,
Que despres de retornarme
Y contarli lo ja dit,
Me doná molt de esperit,
Y m' volgue acompanyarme.
Guardia-civil me fè,
Al poch temps vaix aná al moro,
Y l' pitjor que jo avuy ploro,
La desgracia que tingué.
Me van dar tal culatada
Estant ab sangrenta acció
¡Ay Dèu mèu qué infeliz sò!
Tinch rompuda l' espinada.
Me van fèr del servey franch,
Y ab lo mitj duro diari
Cada dia, millonari,

Potse dir, qui guarda l' Banch.
¡Repalleta! ¿y tú no m' vols,
Sent axis que est, lo tèu pit,
M' arriba ja á fè un brujit
Que sembla una olla do cols?
Per tu faria fideus,
Al's diumenges ab platillo,
Y sino, *batuba l lillo*,
A Dèu xicas, á Dèu Reus.

ESCENA IV.

Los mateixos mes lo Avi *que tot corrent surtirá del quarto, portant a la ma dreta un fuet y ab l' altra lo programa desplegat.*

Avi. (*Embestint al geperut*) Qui es lo que ab colera tanta
Renega y diu mal de aquí?
Guardia. (*Humillat.*) No Senyor, que nó....
Avi. Que sí,
Com si fesses molta planta. ...
Guardia. ¡Per Dèu senyor sò estrafèt!
Avi. ¿Ahont va aquest mal patriotich
Ab son llenguatge despotich
Contra mon poble ganxet?

ESCENA V.

Se sentirá una esquerdada trompeta y s' quedará l' Avi *ab una posició bèn violenta, escapantse lo* Guardia, *com qui aprofita la ocasió.*

Desde fora Crida: Cualquiera andaviduo ca quiera anar aboy a los cardinas del Terpa, se comenzarán á tres cuartos per las nueva en punto, si no pluca.
La funsayon se tritula
Cucar con fueco.

Antrada canaral, tres rayalas.
Muquieras quan nyinyos y aumalitaras dos.
Rrrrrrreus venta y nueva de cuuunio.

AVI. Nil' teatro de Milan,
Ab tot y per ser éll qui es,
En sa vida fará res
De lo que ls' ganxets farán.
Alló es Terpe bèn hermós,
Alló es cosa bèn bonica,
Alló es pessassa bèn rica,
Alló es bó, alló es bèn frondos,
Allí si ha fet en Pitarra,
Opera hi n' tinch una especia,
Que sentint cantar Lucrecia,
Mi mengi una huffarra.
Me recorda una altra nit,
Que tocant Pico l' xiulet,
Mi varaix menjá un llonguet
Y un bon tall de peix fregit.
També m' record, cosa bona!
Que sentint cantá *sarzuela*
(Suroll de campanillas.)

GITANO. *(Desde fora.)* Oixque, oixque, oixque xicuela

AVI. *(Amohinat.)* Ja veneu de Tarragona.
Noya, noya, xica....

CRIADA. Á que?

AVI. Qué mana, diuben las xicas.

CRIADA. Jau hi dit.

AVI. Y encar replicas?
Ves .. vaix á rebrels.

CRIADA. *(Anantsen.)* Molt bè.
Hont s'es vist semblant diada
Entrar á tal hora a Reus?
Pero... va, de cap á peus
La Sofia está engrescada.

ESCENA VI.

Entran la CRIADA, *lo* PARE, SOFÍA *de brasset ab* D. MARIANO SERA *y l* GITANO *ab un baul al coll.*

TOTS. *(Entrant.)* Bon dia.
AVI. Senyors, ¡á bona hora
Heu arribat!
PARE Y SOFÍA. Ja ii direm.
AVI. *(Saludant á Mariano.)* Ola, qué tal, cóm anem?
MARIANO. Bè, y vusté?
AVI. També.
GITANO. Afora.
AVI. Poseho dins lo quarto meu.
Donchs la missa os han jugat?
PARE. No senyor, que hi hem anat.
GITANO. *(Anantsen.)* Estiguen bones.
TOTS. Adéu.
PARE. Sembla trempat est xicot
MARIANO. Si senyor y molt que n' es.
AVI. ¿ Altrement no m' dibeu res?
PARE. ¿ Qué es lo que vol saber?
AVI. Tot.
PARE. Miri donchs, de bon matí,
Axís que vam arribar,
Volgueren tots esmorsar
Dins la entrada del molí.
MARIANO. Encar' lo sol no picaba
Voltejabam ja pel mas,
Per supuesto, ls' dos de bras. *(Senyalant á*
AVI. ¡Ay Dèu mèu! me cau la baba, *Sofía.)*
Perque vaja, os dich de bó,
Y massa queu diuben la gent,
Que jo d' aquest casament
Tinch grossa satisfacció.

ESCENA VII.

Tots menos la Criada *que va á buscar lo menjar.*

Avi. Veix que vosté es tot solet.
Ni sogra, ni menos cunyada
Tindrá esta quan casada.
Mariano. Serem sols
Pare. Es clar.
Avi. Bèn fèt:
Perque las noyas que s' casan
Ab casas de sogras, *á Dios!*
Sempre están com gat y gos;
Sols Dèu sab lo que ellas passan.
Mès vosaltres, está clar,
Vivint ab santa armonía,
Tot lo mès queus faltaría,
Es ronya pera gratar.
Mariano. Ja, ja, ja, má y qué m' fa riurer!
Pare. Donchs, pot estar descansat
Que may l'haguera casat,
A no ser per sòn bon vinrer.
Pero va....
Avi. Y sent ell tant rich,
Y enamorats com dos xinos. ..
Pare. Es que Dèu semblants destinos
Avi. Los arregla, sempre ho dich.
Una coneguda monja
Me va dir que ls' bons casats
Eran las dugas meitáts
Que s' feren d' una taronja.
Mariano. Ja, ja, ja, má y qué m' ensera!
Ab axó veix, que es amich
De las monjas.
Avi. Ca, antes ho era.

ESCENA VIII.

Los mateixos mès la CRIADA, *posant sobre la taula una mónstrua cacerola de bou ab arrós, y á temps* D. CUAN *y* D. PAU.

CRIADA. A dinar
PARE. Ba, tot seguit.
MARIANO. Ay caram del Sr Toy....!
PARE. *(Impacient.) Vamos?*
AVI. Vaja noya, noy...
A la taula al primer crit.
PARE. L' arrós ja es bèn covadet.
CRIADA. Si senyor, ab bonas firas.
AVI. Alsa nens, preneu cadiras;
Donchs voste vol ser ganxet !....
D. PAU Y D. CUAN. Bonas tardes.
PARE *(Sorprés)* Dèn los guart.
MARIANO. ¡Ola! ¿ vosaltres per qui?
(Donantlos á conéixer.) Son un amich y un cosí.
D. PAU Y D. CUAN. Per servils.
NOYA. Tantóst fan tart.
PARE. Menjarán alguna cosa?
D. CUAN Y D. PAU. Nos molesten,
AVI. Ah ximplets!
No veuhen que som ganxets?
Yes portant cadiras, Rosa.
D. CUAN. Quins mortifichs......
PARE. CÁ no jens.
D. PAU. No hi ha un Reus per jenerós.
AVI. Mireu, es bon ab arrós.
PARE. *(Destapant.)* Prenguen bè y sens cumpliments
Carat, que no pren ningú?
MARIANO. Donças jo comensaré,
Per tú Sofia, tè bè.
PARE. Dona, escudellals donchs tú *(Sofia obeheix)*

Qué dinhen per Tarragona?

D. Cuan. Molt bè.

Mariano. Com sempre.

Avi. T' enganyas.

La ciutat dels pelacanyas
A son temps ha estat bacona.
Encara que avuy millor
Estiga que l's anys passats,
Pels carrers, ara empedrats,
Las ratas hi.....

Tots los pelacanyas. ¡Ah! si senyor.

Avi. Axó si ¡es ciutat molt bella!
Quan men recorď, ¡ay Dèu meu!
D' aquell vast pla de la *seu*,
Y de santa *Tecla vella:*
Ara crech que per favor
Ho arreglaren ¡pobre jent!
Vaja estaba alló indecent
No es vritat?

Tots los pelacanyas. ¡Ah! si senyor.

Avi. Pels carrers tots sense llums
Los jitanos......

Noya. ¡Quin parlar!

Avi. No, no hi ha que admirar,
Deurian ser sas costums.
Sabeu que hasta feyan por
Los carrers, com de las Moscas,
Perque, es clar, bruts y á las foscas,
No es vritat?

Tots los pelacanyas. ¡Ah! si senyor.

Avi. Tot montadas y baixadas
L' un rellisca, l' altra cau;
¡Venchits de Dèu siau
Ciutadans de las pujadas!
Tenin per carrer major
Un fideu Napolitá.....
Que, vaja, de millors ni ha,

No es vritat?

TOTS LOS PELACANYAS. ¡Ah! si senyor.

AVI. Moradors dels calamars:
(Rectificant.) Ay! del poble *sapió*
Vos diuhen, y ab gran rahó
Fidelíssims y exemplars.
Sòu homens de tan valor,
Que Dèu men guard' de negar,
Si Hércoles vos volgué empeltar
De Sansons.

TOTS LOS PELACANYAS. ¡Ah! si senyor.

AVI. Me va agafar mal d' espaume
Ah veurer las grans festassas
Que vau fer ¡ah pocas trassas!
Per lo enterro de Don Jaume.
En lloch de vestirlo d' or
Com á Rey, á can Codina
Crech comprareu la llustrina
Per son trage.

TOTS LOS PELACANYAS. ¡Ah! si senyor.

AVI. Teniu unas certas mossas
Adustas y gens guapetas,
Ba, no hi ha com las ganxetas
Per boniças y amorosas.
Allí no teniu candor
Ni elegancia, ni *salero*,
Ni parlar tan *salamero*.
No 's vritat?

TOTS LOS PELACANYAS. ¡Ah! si senyor.

AVI. May á la vostre vida
Tindreu un campanarás
Que s' veigi desde Gualdrás
Com lo nostre, y no es mentida.
Alló es cosa de valor,
La Espanya, crech non te cap,
Y ningú m' ho tren del cap.
Repalleta.....!

TOTS LOS PELACANYAS. ¡Ah! sí senyor.
AVI. Tenim pintors, dibuxans,
Músichs, cantors, literatos,
Fins d' aquells que fan retratos....
Va, noys, ne tenim de grans.
Tenim un xato doctor,
Que un dia se va intentar
En fer á los ases bramar:
Y ho lográ.
TOTS LOS PELACANYAS. ¡Ah! sí senyor.
AVI. Las grans costums dels ganxets
Es fer cocas, bou ab arrós,
Anar lo dumenge al trós,
O bé á fer suchs als masets.
Y despres sens ser cantor
Tenen la mès diatonica,
En ferse de la Filarmónica.
No 's vritat?
TOTS LOS PELACANYAS. ¡Ah! sí senyor.
(*Alsantse.*) Ara anirem al café?
AVI. (*Sorprés.*) Sen volen anar?
TOTS LOS PELACANYAS. Y esclar,
PARE. A la nit tots á sopar....
MARIANO. Ja ho veurem.
TOTS. Passarho bè.

ESCENA IX.

Los mateixos menos los PELACANYAS.

PARE. ¡Massa n' ha fet!.....
NOYA. ¡Massa!.....
AVI. Massa?
En dirli hi tenia gotj.
PARE. Tambè l' han tractat de botj.
NOYA. Ca bome!....
AVI. Y despres,... tot passa.
NOYA. Y qué ruchs eran tots dos

Tant lo amich, com lo cosí.

PARE. Qui mès me enseraba á mi
Era en Pau,

AVI. Donchs á mi l' ros.

NOYA. Ah! ¡Ca! á mi molt mès lo negre.

AVI. Quin? Lo cosinet del teu?

NOYA. ¡Abans éll no será meu!.. ..

AVI. Donças baja, es molt alegre.....
Ara que estem tots solets,
Dehém parlar de lo nostre,

PARE. Per ara tot bé sembla s' mostre.

SOFIA. Jo sempre estaré pel's ganxets.

AVI. Noya l' refran diu axis:
«Qui tè amor y gall, tè pa.
Qui tè amor sol, va á captá. »
Vès si pot sèr mès concís.

PARE. Tocant al nostre rosset.....
No sen's ha de escapar pas.

AVI. Qué es rich?......

PARE. No rich, molt ricás.
Oh! y lo millor tot solet.

AVI. Lo casarse es desatino,
Quan no regne don *arjant*,
Pero si ni ha.......

PARE. Endavant.......
Men vaix un rato l' cassino.

ESCENA X.

L' AVI posantse al balcó, hont hi haurá la CRIADA, quedant la NOYA al mitj de las taulas.

AVI. Jo m' posaré al balconet......
Vaja noya?

SOFIA. Ca nó, nó.

AVI. No veurás la professó?

CRIADA. Tant s' estima sis com set.....

SOFIA. Com es donchs que tant pateixo!

Acás, bon Dèu, ho mereixo?
¿Qué son las festas majors
Ab sos valls, bullicis mil,
Per qui tè l' cor mès humil
Que las moradetas flors?
Mira l's bullicis del mon,
Es faltar al mèu Anton.
Quan lo cor malalt se troba,
No gosa de cap plaher,
Y axó es lo que tè de fèr
Qui d' amor pur dona proba.
Qnant y quant infelis es
La noya que al sèu promés
Nol pot veurer cada dia.
¡Pero ay del mèu Anton!
No t' espantes, que ni l' mon
Vencerá may ta Sofia.
Nosaltres noyas fadrinas
Som encara massa ninas,
Per entendrer esta bola
Que mès y mès fa plorar,
Que l' veurer dins la brau mar
Naufragá una barquerola.
¿Que m' importa veure l' sol,
Si tampoch res me consol?
¿La lluna, estrellas, la mar,
Ni l's bells camps guarnits de vert,
Ni l' quadro que ab tant acert
Dòna 'ls homs tant que admirar ?
Lo cant, la música tota
Nom consolen ni una gota
Las melódicas cansons
Dels aucells jens me commouhen :
Puix mas fibras sols se mouhen
Per molt tristas situacions.
Mon Pare, ¡desgracia mia!
Me digué: «escolta, Sofia......

Olvida desdar' l' Anton
Y estimat, perque convé,
Al ros que tants diners tè:
Potx per l' altre, res compon.»
No m' arredra, li digui,
La veu d' un Pare mezquí.
La honra, l' honor y paraula,
¡Guardaulas sempre, guardau!
Si á la vostra filla amau,
Cumplaula en axó, cumplaula.
Vaix prométrer ser esposa
Del Anton. Y aquesta cosa
Dech cumplirla li digui.
Y primer me matareu,
Ans que ab un altre m' caseu.
Sols l' Anton pot ser per mí.
Me conformo, y ab molt de gust,
De passar est gran disgust:
Sols despres mon Antonet
Puga dir ab plena ven:
Que está tan pulcro l' cor mèu
Com lo que naix mès perfèt. (*Mirantse.*)
A fé baix bèn indessenta,
Pero va..... ningú se intenta
Estimar á qui ja estima.
¡Oh! y qui m' estima, no m' véu.

GANXET. (*Desde fora.*) ¡Sofia!
SOFIA. Endavant, entreu.
GANXET. (*Ab entusiasme.*) Anima ton cort, anima.

ESCENA XI.

Tots, mès lo GANXET, *que á sa entusiasta explicació, queda altissimament sorpresa la* SOFIA.

(*Grans crits del poble.*)

GANXET. Revestintme de valor,
Vaix per rompre las cadenas,

Que tenian mas grans penas
Oprimidas dins mon cor.
Ara putx que mon desitj
Es que canteu llibertat;
Surtiu penas al plegat,
Tot rompenne l' cor pel mitj.
Arranqueume, nom fa res,
Si algo hi ha que l' pas vos quita,
Putx mon cor que tan palpita (*Gasta y tam-*
Ja no vull palpiti més. *boril desde fora*)
Y tu, boca, posa ab joch
L' organisme de parlar;
Perque vas á recitar
Paraulas plenas de foch.
Que surti la pena tota
Del mèu cor que tan patía,
Y axis, sentira Sofia
Mon amor fins una gota.
No sè per hont comensar,
Putx ma boca vergonyosa,
A recitar ja may gosa,
Lo que sent del cor dictar.
Escoltam.

SOFIA. Escolto jo....

GANXET. Surtne, surt d' una vegada,
Pena, que essent sepultada,
M' has donat tanta afficció,
No t' penses, no, vida mia,
Que ara t' vaija jo à pintar,
Quan lo sol vol apuntar,
Ni quan l' aura l' anuncia,
Ni tampoch fèrte sentir
Lo cantar dels aucellets,
Ni la brisa qne als ramets
Las fulletas fa brunsir.
Ni menos la mar suau,
Que pel ratj de clara lluna,

S' veu que alegra ab sa fortuna
Voga l' mariner sa nau.
Mès lo que t' diré, axó sí,
Quo com á bon catalá,
En el pa, hi dich sempre pa;
Y en el vi, hi dich sempre vi:
Vullte dir, y sens cap flor,
Pero ab molta claredat,
Que t' estimo.

SOFIA. Y es vritat?

GANXET. ¡Ay filla! y ab tot lo cor.
Molt de temps fa que passaba
Sens puguerte parlar clar,
Y axó es, lo que t' pot probar
Que mès de cor t' estimaba.

SOFIA. Encara que tú nom diguesses,
Lo que acabo de sentir,
(Ab sentiment.) Lo pare m' ho va ja dir.

GANXET. ¡Ay! temia que t' casesses.

SOFIA. Axó, ¡ay Anton! ab ningú:
Quan los pares ho arreglaban
Los nostres cors ja s' parlaban,
Estimant jo sols á tú.

GANXET. Y casarte?

SOFIA. No, nó, no
(Se ou lo fagot que dóna lo punt als cantors per son funebre cantich.)

GANXET. *(Amohinat.)* ¡Mòn dolent que es lo que sento!
De las penas m' alimento,
¿Y pot ser que visca jo?
¡Ay Dèu mèu! ¿qué es lo que m' passa?
Provoqueu, ¡si provoqueu!
Vostras iras ¡ay mon Dèu!
¿No veyeu que ja n' feu massa?
Per qué no m' vau fer morir
En los trances vaix passar?
Per qué no m' vareu matar

Quan la mare m' va parir?
¡Per qué ¡Déu del cel!, per qué,
En lloch d' inspirarme amor
No m' matareu? quant millor
Estaria qui mal té:
Si acas visch, seré infeliz:
Si acas moro, desditxat.
¡Si m' deixeu, dessamparat!...

SOFÍA. ¡Nó, fill mèu, serás feliz!

GANXET. Nó Sofia nó, nó, no ...
Per la desgracia nasquí,
¡Ay dels pares! ¡ay de mí!
¡Y quin lletj! ¡y quin baldó!
(Ajenollantse.) Una dona m' enganyá
Lo vostre fill, ¡perdoneu!
Y per sa pau prest pregueu;
Puix ell á tots perdoná.
¿Y tu, infame?....

SOFÍA. ¡Ay, Ay, qué sens!

GANXET. Ja vindrá un horrible dia
Que t' demanarán, Sofia,
Gros compte ls' remordiments.

SOFÍA. *(Ab grans plors.)* ¡Fill meu! ¡fill mèu, se-ré teva!

GANXET. No pot ser.

SOFÍA. ¡Que infeliz so!

GANXET. Una volta m' has dit nó,
Y ans morir, que serne meva.

SOFÍA. Es que un dia m' digué l' pare,
Que m' cases ab un xich ros;
Y jo respongui que ans ell fos,
Me faria.....

GANXET. Encara! encara!

SOFÍA. Li vaix dir, que desditxada
Seria jo sense tu,
Y m' digué, donchs ab ningú:
Y obebeixo, ¡so manada!

Mes al veuret tan resol,
Te juro que dins un dia,
Será teva la Sofia,
Per sa ditxa y ton consol.

GANXET. Es dir, donchs que sere jo?
No m' enganyis.

SOFÍA. Quan t' ho juro....

GANXET. Es que m' traurás d' un apuro
Ab un bon sí, ó un mal nó.
Y ara escolta del mèu cor
Un cert modo de parlar,
Que m' sembla vol comensar
Las nostras glorias d'amor. (*Romp la música.*)
(*Ab posició amorosa.*)
Exa brisa encantadora
Que fa brincar los ramets,
Despertant als aucellets
Que dormian ab bona hora;
¿Digam, nina, aquest rumor
Y exa cosa tan bonica,
No sabs tu l' que significa?

GANXET Y SOFÍA. Las nostras glorias d' amor.

GANXET. Y aquesta dolsa arometa
Que espargeix la sensatíva,
Lo clavell, la sempreviva,
La rosa y la violeta;
¿Digam, nina, aquest olor
Que fins dins lo cor se fica;
No sabs tú l' que significa?

GANXET Y SOFÍA. Las nostras glorias d' amor.

GANXET. Y aquella mar tan suau
Ahont sura una llanxeta,
Que al pensarhi ¡ay ninetal
Una perla veitj que m' cau.
¿Digam putx, lo pescador,
Quan á dins la mar se fica,
No sabs tu l' que significa?

GANXET Y SOFÍA. Las nostras glorias de amor.
(Se sent lo timbre.)
SOFIA. Corre, amagat.... farás tart. *(Se amaga dins lo quarto.)*
CRIADA. *Anantsen á obrir.* ¿Quí ha?
AVI. No has vist la professó?
SOFIA. Tant m' estimo, nó.
AVI. Nó?
SOFÍA. Nó.
AVI. ¡Ay carambas!
TOTS. Dèu los guard.

ESCENA XII.

AVI, SOFÍA, CRIADA, PARE, D. MARIANO, D. PAU y D. CUAN.

D. PAU. *(Entrant)* Ja que s' han pensat burlans
Quan dinabam; descubreixte,
Y per sempre despedeixte.
D. MARIANO. Donchs *bueno*, escolten jermans:
¿Home que has sigut de mí
Objecte de riurer, qué fas?
Casam prompte y tindrás mas,
Tros de ruch! asel polh!
¿Ets donchs, tu, d' aquells dolents,
Que per la tan vil pesseta,
Ta voluntat fas veleta,
Y veleta de molts vents?
Dins la monstrua sepultura
Del olvid m' has d' enterrar,
Ja no t' vull mès enganyar,
¡Oh quant neni ¡quant criatura!
Tocant al empleo gran
Quet' digné tenia l' pare....
Has de saber que está encara
Desde el Setembre cessant.
¿No saps los diners digui
Me l's habian dat per dot?

Mentida, mentida tot;
Tot s' ho creyau donchs de mi!
Lo mas que abí vam estar
Prop del altra, dit Florida,
Tampoch es mèu..... tot mentida,....
Es que t' vaig vole enserar.
¿Quant te jugas, ara Ignasi,
Que essent pelat, com res tinch,
Que si per la noya revinch,
Li dirás que ab mi no s' casi?
¿Per qué nasqueres, ganxet?
¿Pensabas ab tas grans manyas
Enganxar als pelacanyas?
Llevat mès dematinet.
¿Volias tú, *gata maula*,
Realisar est casament
Per faltar, pare insolent,
Al promes y á ta paraula?
Quan jo preguntaba cosas
A la noya, axis ploraba,
Y ab suspirs me contestaba:
Tinch promesas amorosas.
Ja que tú hagueras volgut
Fèr la noya desditxada,
Nom sab greu la tal bromada
Que de veras hi hem rigut.
¿Acas heu pensat, vosaltres,
Quels pelacanyas ¡pobrets!
Menjen ab plats bruts dels altres?
Quan volem menjar melons,
Per no pendre l's rebregats,
Ni menos tobots, ni taixats,
Sel's cullim dels paradons.
Puix, ganxet, si per fortuna
Volias ab tas grans manyas
Enganxar als pelacanyas,
Dorm, dich, dorm, que encar' fa lluna.

Per dirte no tinch res mès,
Sols que t' posis la ma l' pit,
Per atanyer tot seguit
La paraula al tèu promés.

AVI. (*Ab rabia.*) Y axis deshonras als mèus?
(*Se tira sobre d' en Mariano, los dos pelacanyas lo defensan, de la mateixa manera que l' Pare al Avi.*)

NOYA Y CRIADA. Ay! ay! ay! ayl....

CRIADA. (*Surtint al balcó ab grans crits.*) E aumalitar

AVI. No vajis á reparar...

D. PAU Y D. CUAN. Dali, dali que es de Rens.

ESCENA XIII.

Los anteriors, GANXET, *y á son temps lo* GUARDIA CIVIL.

GANXET. (*Surtint del quarto d' hont estaba amagat y y ab la major energia recitará sos versos, agafant al Pare pel' bras.*)

¿Vos donchs sou de aquells mals pares,
Que olvideu lo qué hau promes,
Mirantsen com qui... no res,
Com qui juga á *nones pares*?
¿Vos donchs son, qui pel metall
Dexeu prest la vostra noya,
Sens pensar que es una joya,
Molt identica l' cristall?
Vos donchs sòu, si dolent fos,
Qui ab la noya s' quedariau;
Y llavors tots plorarian
Vostre fèt indecorós.
Tot lo mòn senyalaria
La noya que ab afliixió
Ploraria l' gros valdó
Que l's ulls de la gent tindria.
Cegar l' or? ¡quina baxesa!
¿Voleu encar' mès valor,

Que la noblesa de un cor?
Axo sí, que es gran riquesa.
La plata es no res, putx va y ve:
Lo cor dura fins morir,
Y es l' unich que fa sentir
La felicitat y l' bè.
Nous penseu que vulla jo
Venjarme, nó, ans al contrari;
Vull que l' vostre cor ampari *(Se senten*
L' amor d' un fillet tan bó. *crits.)*

GUARDIA. *(Entrant apresurat ab una bandera blanca.)*
Que es esta saragatada?

PARE. Borreu tots, tots lo passat.
Una proba d' amistat.

TOTS. Donchs teniu una abrassada.
(Al abrassarse los ganxets ab los pelacanyas, se sentirán gran repich de campanas y salva de morterets.)

GUARDIA. Mallá, tú xica estimemse?

CRIADA. Apartat, ximplet, mala mica.

GUARDIA. Vaja donam una, xica?

CRIADA. *(Ab rabia.)* Apartat.

GUARDIA. Alsa, abrassemse?
Com sí lo ser geperut
Fos deshonra, ¡viva Dèu!,
Es lo mateix que no sèu
Y encar' mès, soch mès gruxut.
(Al abrassarse D. Pau ab lo Avi, est, musega lo nas de D. Pau y als pochs segons ja van per terra.)

GUARDIA. Devant de la autoritat
Se varallan?

D. PAU. *(Continuant.)* Deixa fèr.

GUARDIA. *(Descompartint.)* Afora, ja tè de sèr
Lo nostre ganxet exaltat.

D. PAU. *(Ab ironia.)* Avi, dexis de rahons,
Som los xichs de las pujadas.

GUARDIA. Desenganyis las bromadas, (*Plegant al Avi*)
Tornan com las professons.
¿Sen recorda est matí
Com me donaba fuet?

AVI. Com las professons xiquet,
Avuy me ha passat á mí.

NOYA. ¡Y quína cosa mès lletja,
Barallarse dos senyors!...

GUARDIA. May arribará llavors,
Lo fi de menjans lo fetja.

GANXET. De temps immemorials
Se menjan fins sas entranyas
Los ganxets y pelacanyas;
¡Mare de Dèu qué animals!
Pel comers, agricultura,
Per las arts, per tot convé,
¿No diriau may á qué?

GUARDIA. Las pans?

AVI. Y quets criatura...
No veus que naltres, los sabis,
Tenim lo cap ple de foch?

D. PAU. Puf!...

AVI. Ahont va, ahont va aquest moch!
Encara veix, tens llet als llavis,
¡Naltres som mès forts que ferro!

GANXET. Deixeu estas tonterias.

D. PAU. (*Ab mofa*) Floris campis....

GUARDIA. (*Resolt.*) ¡xurrhias!

CRIADA. (*Ap.*) Sempre están com *gato* y *perro.*

GUARDIA. Basta firrias, y rabiadas,
(*Tornan los morterets y campanas.*)
No mès llágrimas, ni plors,
Ni apatías, ni rencors,
Ni alló que sen diu trompadas.
Vaja no mès enemichs:
Jureuse, per sempre jureus
Tant Tarragona com Reos

«Ser mutuament amichs.»

PARE. Acabem ja las hazanyas.

AVI. (*Ap.*) (*Tocantse lo nas.*) Mosca, mosca, no pot ser....

GUARDIA. Y unirá un llas verdader

TOTS. Als ganxets y pelacanyas.

NO NI HA MES.

NOTA. *Per si algú, sia per falta de talent ó sobransa de pedanteria, se vol dar per aludid deck y vull fer notar que l' fet data del temps de* MARIA-CASTANYA.

